

ואילו מעוטו של השטח הפנוי היה מן המערב, היות והכותל המערבי של המקדש היה קרוב לכותל הר הבית בצדו המערבי.

מקום שהיה רוב מדרתו של השטח הפנוי — שם היה רוב תשמישו. שהיו בצדו הדרומי של הר הבית לשכות רבות ובהם גם מקומות מגורים לכהן הגדול ולעוד ממונים על העבודות במקדש.

משנה ב:

כל האנשים הנכנסין להר הבית — נכנסין דרך הימין, ומקיפין את ההר, ויוצאין דרך שמאל.

חזין ממי שארעו דבר רע, כגון אבל או מנודה — שהוא מקיף לצד שמאל.

ומתוך שהוא משנה את דרכו, שואלים אותו: מה לך מקיף לשמאל? והוא עונה לשואלים: משום שאני אבל! ואז יודעים הכל שהוא אבל ויש מצוה לנחמו, ואומרים לו: השוכן בבית הזה — ינחמך!

או שהוא עונה על השאלה מדוע שינה דרכו לצד שמאל: לפי שאני מנודה! ואז אומרים לו: השוכן בבית הזה יתן בלבם של חבריך שנידו אותך — ויקרבוך חזרה אליהם, דברי רבי מאיר.

אמר לו רבי יוסי: אם כן, עשיתן לחבריו שנידוהו — כאילו עברו עליו, בנדותם אותו, את הדין. כי אם עשו כהלכה מדוע מברכים את המנודה שחבריו שנידוהו יחזרו ויקרבוהו?

אלא כך אומרים לו: השוכן בבית הזה יתן בלבך ותשמע לדברי חבריך, שעשו כהלכה

בכך שנדו אותך. וכשתשוב — הם יקרבוך!

משנה ג:

לפנים ממנו, בתוך שטח הר הבית מסביב לה-א לעזרה, ובסמוך אליה, במרחק עשר אמות מקיר העזרה, היתה גדר שהקיפה את חומות העזרה, והיתה אותה הגדר עשויה סורג עץ [קרשים קלועים זה בזה בצורה אלכסונית], גבוה עשרה טפחים.

ושלש עשרה פריצות היו בסורג [המקיף את כל חומות העזרה], שפרצום מלכי יון, ברצונם להוכיח כי גם לגויים מותר להכנס למקום הזה. וכשנצחו החשמונאים את מלכות יון חזרו וגדרו לפריצות אלו.

ולאחר שנצחו ישראל את מלכי יון בימי החשמונאים, גזרו שיהיו משתחיים ומודים לה' על הנצחון, כנגדם של הפרצות שזכו לגודרן, שלש עשרה השתחוויות, דהיינו, השתחוויה ליד כל פירצה שגודרה.

לפנים ממנו, מהסורג, היה החיל, שהוא משטח מוגבה מקרקעית הר הבית [בגובה אמה] ברוחב עשר אמות, עד חומות העזרה. [הסורג עצמו היה מעל המשטח המוגבה, וגדר אותו כלפי שטח הר הבית. כנגד כל פתח בחומת העזרה היה פתח בסורג, ובחיל].

ושתים עשרה מעלות היו שם, בחיל, כנגד כל פתח בחומת העזרה.

רום [גובה] המעלה — חצי אמה.

ושלחה [רוחבה] של כל מעלה — חצי אמה.

מכותל המזרחי, שהיה נמוך, לפי שהכהן השורף את הפרה האדומה, ומזה מדמה "נוכח פני אהל מועד", עומד בראש הר המשחה — ומתכוון ורואה בפתחו של היכל בשעת הזית הרם! ואם יהיה הכותל המזרחי גבוה הוא לא יוכל לכוון ולראות את פתח ההיכל בשעת הזית הדם, והכתוב אומר "והזה אל נוכח פני אהל מועד".

הכותל המזרחי של הר הבית היה גבוה מעט מעל עשרים אמה, שהרי היה בו שער שושן, וגובהו, כיתר השערים, עשרים אמה. אלא, שמפתן ההיכל היה גבוה הימנו, כי בסך הכל היתה קרקעית פתח ההיכל גבוהה מקרקעית הר הבית כ"ב אמות לפי הפירוט הבא: א. שתיים עשרה מדרגות היו כדי לעלות ממשטח הר הבית לעזרת נשים, וגובהה של כל מדריגה היה חצי אמה, ונמצא שמשטח עזרת הנשים היה גבוה ממשטח הר הבית שש אמות. ב. חמש עשרה מעלות היו לפני שער ניקנור שבו נכנסו לעזרת ישראל ונמצא ששטח עזרת ישראל גבוה בשבע וחצי אמות נעזרת הנשים. ג. שתיים וחצי אמות היתה עזרת הכהנים מוגבהת מעל עזרת ישראל [לקמן במשנה ו]. ד. ומהעזרה לפתח ההיכל היו שתיים עשרה מעלות, ונמצא שמפתן ההיכל גבוה מעזרת הכהנים שש אמות, ומחר הבית עשרים ושתיים אמות

[6+7.5+2.5+6=22].

משנה ה:

עזרת הנשים היתה: אורך מאה ושלשים אמה על רוחב מאה שלשים וחמש אמה.

וארבע לשכות היו בארבע מקצועותיה

וכן כל המעלות שהיו שם, בעזרה, היו עשויות במידת המעלות שבחיל: רום מעלה — חצי אמה, ושלחה — חצי אמה.

חוץ מהמעלות של אולם, שהיתה מידתן שונה, וכמו שיתבאר להלן בפרק שלישי.

וחילוק נוסף בין האולם לשאר המקומות: כל הפתחים והשערים שהיו שם, גבהן עשרים אמה, ורחבן עשר אמות, חוץ משל פתח אולם, שגובהו ארבעים, ורוחבו עשרים.

כל הפתחים שהיו שם היו להן דלתות, חוץ משל אולם, שהיתה פרוכת תלויה על הפתח.

כל השערים שהיו שם היו להן שקופות, משקוף עליון, העשוי מחמש אבנים, שתיים מוטות מכל צד, ואחת אמצעית זקופה.

חוץ משער טדי, שהיו שם מעליו שתי אבנים מוטות זו על גב זו באלכסון, כדי שיהיה סימן לטמאים לצאת דרכו.

כל השערים שהיו שם, בשעה שהעשירו — נשתנו להיות של זהב, חוץ משער ניקנור שהשאירו את דלתותיו להיות מנחושת ולא ציפום זהב, מפני שנעשה בהם נס לניקנור בשעה שהביאם ממצרים, והשאירום כמות שהן כזכר לנס.

ויש אומרים שלא ציפו אותן בזהב מפני שנחוששתן היה מצהיב — מזהיב בברק שלו יותר מזהב.

משנה ד:

כל הכתלים שהיו שם, בהר הבית, היו גבוהים, הרבה למעלה מעשרים אמה [שהרי השערים עצמם היו עשרים אמה]. חוץ

מערבית דרומית — אמר רבי אליעזר בן יעקב: שכחתי מה היתה לשכה זו משמשות. אבא שאול אומר: שם היו נותנים יין לנסכים ושמן למנורה ולמנחות. היא היתה נקראת לשכת בית שמנים.

וחלקה היתה עזרת הנשים בראשונה, כשנבנתה תחילה, שהיו קירותיה חלקים, ללא בליטות.

אבל לאחר מכן הקיפוה, שבנו על קירותיה מסביב, גזוזטרה [יש גירסה: כצורה] כדי שלא יתערבו האנשים והנשים בשעת שמחת בית השואבה שנערכה בחג הסוכות בעזרת הנשים. ולכן, בנו את המרפסת, שכך הנשים רואות את השמחה מלמעלה [מלמעלה], והאנשים מלמטה, כדי שלא יהו הגברים והנשים מעורבין יחד בשעת השמחה.

וחמש עשרה מעלות היו עולות מתוכה של עזרת נשים לעזרת ישראל, כנגד חמש עשרה פרקי "שיר המעלות" שבספר תהלים, שעליהן הלויים אומרים בשיר, בשעת שמחת בית השואבה.

ומעלות אלו לא היו טרוטות, מלבניות, כדרך המדרגות, אלא היו מוקפות כחצי גורן עגולה, כדי שיוכלו כל הנוכחים לראות את הלויים, וכדי שיהיה מקום רחב לעמידת הכהנים. שכן, על כל אחת מחמש עשרה המעלות עמדה שורת כהנים, והם היו משוררים, בזה אחר זה, את חמש עשרה שירי המעלות, לפי סדר עמידתם על המעלות.

משנה ו:

נמצינו למדים מהמשנה הקודמת שיש לה-ב

[פנותיה], ולא היו הלשכות מקורות בתקרה. וכך הם עתידים להיות גם בבית המקדש השלישי. שנאמר בספר יחזקאל [מז] בנבואתו על הבית בעתיד "ויוציאני אל החצר החיצונה, ויעבירני אל ארבעת מקצועי החצר, והנה חצר במקצוע החצר. בארבעת מקצועות החצר — הצרות קטרות".

ואין "קטרות", אלא שאינן מקורות.

ומה היו משמשות ארבעת הלשכות שבפינות עזרת הנשים?

א. דרומית מזרחית — היא היתה לשכת הנזירים, ששם הנזירין מבשלין את שלמיהן. כיון שהזרוע של איל השלמים היתה ניתנת לכהן לאחר בישולה, היה בשר השלמים צריך להתבשל במקום קדוש.

ושם גם היו הנזירים מגלחין את שערן, ומשלחים את השער לשריפה באש אשר תחת הדוד, שבו היה מתבשל בשר איל השלמים.

ב. מזרחית צפונית — היא היתה לשכת העצים, ששם הכהנים בעלי מומין, שאינם ראויים לעבודה, מתליעין, בודקים את העצים אם אינם מתולעים.

וכל עין שנמצא בו תולעת — פסול מעל גבי המזבח, לפי שהתולעת היא דבר שאינו ראוי להשרף על גבי המזבח.

ג. צפונית מערבית — היא היתה לשכת מצורעין, ששם היו טובלים הכהנים לטהרתם לפני שהיו מכניסים את בהונותיהם לתוך עזרת ישראל, כדי שיתנו עליהן מדם האשם ומלוג השמן שמביא המצורע לטהרתו.